

Wrocław, dnia 27 czerwca 2010 r.

RPO-602551-VII-706/08/KM/KMP

I n f o r m a c j a
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Areszcie Śledczym we Wrocławiu
(Wyciąg)

Z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 25-27 maja 2010 r. do Aresztu Śledczego we Wrocławiu (zwanego dalej „Aresztem”) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich.

Działając jako Krajowy Mechanizm Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny pod względem ochrony osadzonych przed torturami oraz okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. Sprawdzili również stan realizacji zaleceń sformułowanych w wyniku wizytacji Aresztu w dniach 19-20 listopada 2008 r.

Przeprowadzając wizytację Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Aresztu i jego podstawowych problemach, udzielonej przez Dyrektora jednostki;
- obejrzelili teren Aresztu, w tym wybrane losowo cele mieszkalne, cele zabezpieczające, cele do wykonywania kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej, łaźnie, bibliotekę, sale widzeń, pola spacerowe, kuchnię, kaplicę, pomieszczenia ambulatorium, dyżurki lekarskie na oddziałach, pomieszczenia Szpitala Psychiatrycznego oraz Ośrodka Diagnostycznego;

- przeprowadzili w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Aresztu;
- przeprowadzili, na podstawie kwestionariusza, rozmowy bez obecności osób trzecich z 24 osadzonymi.

Dokonane w ten sposób ustalenia pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Dyrektorowi Aresztu oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Porządek wewnętrzny Aresztu Śledczego we Wrocławiu (załącznik do zarządzenia Dyrektora Aresztu Śledczego we Wrocławiu nr 44/2009 z dnia 29 września 2009 r.); Porządek wewnętrzny oddziału zakładu karnego w Areszcie Śledczym we Wrocławiu (załącznik do zarządzenia Dyrektora Aresztu Śledczego we Wrocławiu nr 45/2009 z dnia 29 września 2009 r.) pod kątem ich zgodności z obowiązującymi normami prawa; Informację na temat wybranych zagadnień prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej w Areszcie Śledczym we Wrocławiu w 2009 r. (zwaną dalej „Informacją”); Sprawozdanie z wizytacji przeprowadzonej przez sędziego penitencjarnego – wizytatora ds. penitencjarnych Sądu Okręgowego we Wrocławiu w dniu 25 lutego 2010 r.; Protokoły z kontroli przeprowadzonych przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu w dniach 16 kwietnia 2009 r., 28 lipca 2009 r. i 7 września 2009r.; Sprawozdanie o załatwieniu skarg tymczasowo aresztowanych, skazanych i ukaranych za okres od 1 stycznia 2009 do 31 grudnia 2009 r. oraz inne dane, przygotowane na żądanie wizytujących.

Istotną determinantą przeprowadzanej wizytacji był fakt utrzymującego się przez cały jej okres zagrożenia powodziowego na terenie miasta Wrocławia. Wpłynęło to nie tylko na odmienny od codziennego stan wyposażenia niektórych pomieszczeń położonych na najniższym poziomie jednostki, z których sprzęt przeniesiono na wyższe kondygnacje, lecz również spowodowało potrzebę zaangażowania pewnej części personelu Aresztu do prac zabezpieczających przed ewentualnym zalaniem.

2. Charakterystyka jednostki.

Areszt Śledczy we Wrocławiu jest jednostką przeznaczoną dla tymczasowo aresztowanych mężczyzn oraz dla kobiet i mężczyzn skierowanych do ośrodka diagnostycznego i podlegających leczeniu w szpitalu psychiatrycznym. Ponadto w lutym 2005 r. w Areszcie został utworzony oddział zakładu karnego typu zamkniętego dla mężczyzn - recydywistów penitencjarnych.

Budynki Aresztu pochodzą w większości z połowy XIX w., a ich remont wymaga każdorazowo zgody konserwatora zabytków. Zwarty charakter zabytkowej zabudowy Aresztu oraz położenie w centrum miasta uniemożliwia jakkolwiek rozbudowę jednostki, co stanowi istotny problem, zwłaszcza w kontekście ograniczonej powierzchni pól spacerowych.

Pojemność Aresztu wynosi 800 miejsc w oddziałach mieszkalnych i 46 w Szpitalu Psychiatrycznym. W oddziałach mieszkalnych osadzeni rozmieszczeni są w 274 celach o łącznej powierzchni 2944,73 m². Przeważają cele dwu – i sześciuosobowe. W dniu rozpoczęcia wizytacji, tj. 25 maja 2010 r., ewidencyjna liczba osadzonych wynosiła 810 osób, w tym 425 tymczasowo aresztowanych, 380 skazanych i 5 ukaranych. Podczas wizytacji nie stwierdzono rozmieszczania w celach osób skazanych razem z tymczasowo aresztowanymi.

W systemie zwykłym odbywało karę 276 osadzonych, w systemie terapeutycznym – 15, zaś w systemie programowanego oddziaływania – 94.

W Areszcie przez wiele lat utrzymywało się przeludnienie. Poszukując rozwiązania tego problemu zaadaptowano na cele mieszkalne 7 świetlic. Mimo to w jednostce występuje czasowo minimalne przeludnienie (w dniu rozpoczęcia wizytacji kształtowało się ono na poziomie 1,25 %).

3. Warunki bytowe

Stan cel mieszkalnych w Areszcie jest zróżnicowany, co uniemożliwia jego jednolitą ocenę. Cele położone na najniższej kondygnacji zostały gruntownie wyremontowane po powodzi z lipca 1997 r., która spowodowała ich całkowite zniszczenie. Stan tych cel, jak również pojedynczych odnowionych cel położonych

na wyższych kondygnacjach, nie budził zastrzeżeń. Są czyste, zadbane. Podłogi zostały wyłożone tarketem, a ściany w zabudowanych kąciach sanitarnych do połowy wysokości obudowane płytkami.

Niestety jednak, większość cel mieszkalnych jest w złym stanie. Ich podłogi (wyłożone mozaiką parkietową lub tworzywem sztucznym) są zniszczone, ściany częstokroć zagrzybione i brudne. Niezabudowane kąciki sanitarne odgrodzone są od pozostałych części pomieszczeń kotarami z tworzywa sztucznego lub tkaniny, niejednokrotnie podniszczonych.

Wentylacja grawitacyjna we wszystkich celach mieszkalnych funkcjonuje na ogół poprawnie, choć w niektórych czuć było zaduch, związany z zagrzybieniem ścian. Wielkość okien zapewnia na ogół właściwe warunki oświetleniowe do czytania i pisania w porze dziennej. W niektórych celach zainstalowane były żarówki o mocy 40 W, niedostateczne do czytania w porze nocnej. Administracja jednostki wyjaśniła, że żarówki te umieszczone zostały w lampach jedynie tymczasowo, do czasu zakupu nowych, silniejszych.

Zasadniczo cele mieszkalne wyposażone są w sprzęt kwaterunkowy zgodnie z obowiązującymi przepisami. W niektórych celach odnotowano zbyt małą liczbą taboretów. Wyposażenie cel, w tym materace, pościel, koce i ręczniki, jest w dużym stopniu wyeksploatowane, ale spełnia warunki dopuszczalności do użytku. Pościel wymieniana jest co dwa tygodnie. Łóżka w większości są piętrowe, nie posiadają drabinek ani zabezpieczeń przed upadkiem. Skazani mają możliwość korzystania w celach z odbiorników telewizyjnych, grzałek i czajników.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy na osobności, ocenili w większości stan cel jako zły. Zastrzeżenia dotyczyły ogólnie stopnia zniszczenia pomieszczeń. Zgłoszono również pojedyncze uwagi związane z obecnością insektów (mrówek i karaluchów), brudnymi kocami i niedostatecznym oświetleniem.

W oddziale 1C znajduje się cela przystosowana dla osoby niepełnosprawnej, z obszernym kącikiem sanitarnym, wyposażonym w toaletę, umywalkę i poręczę. Podczas wizytacji nikt w niej nie przebywał, gdyż została wysiedlona z uwagi na zagrożenie powodziowe. Zamieszkała jest jednak przez dwóch osadzonych, z których jeden, chory na stwardnienie rozsiane, porusza się na wózku inwalidzkim.

Z osadzonym tym została przeprowadzona rozmowa na osobności. Ocenił on warunki panujące w celi jako dostosowane do jego sytuacji chorobowej.

Łaźnia centralna wyposażona jest w 21 stanowisk prysznicowych, maty antypoślizgowe, ogrzewanie kaloryferowe i wentylację grawitacyjną. Ściany w łaźni wyłożone są w całości płytkami ceramicznymi. W pomieszczeniu przylegającym do łaźni znajdują się wieszaki ściennie, ławki i maty antypoślizgowe. Temperatura wody wynosi 40 – 42 stopni. Długość kąpieli regulowana jest automatycznym chronometrem. W łaźni istnieje również możliwość skorzystania z kąpieli przez osobę niepełnosprawną w małym, odrębnym pomieszczeniu, w którym jest wanna. Dodatkowo w Areszcie znajdują się dwie mniejsze łaźnie, przeznaczone dla tymczasowo aresztowanych pracujących, każda wyposażona w dwa stanowiska prysznicowe, umywalki oraz toalety.

Ciepła woda dostępna jest w tych celach, w których wyremontowane i zabudowane zostały kąpiki sanitarne. Do pozostałych cel doprowadzona jest zimna woda. Wszystkie cele są skanalizowane.

Ankietowani nie zgłaszali żadnych uwag dotyczących korzystania z łaźni. Skarżyli się natomiast na brak ciepłej wody w celach oraz niedostateczną ilość przydzielanego im papieru toaletowego (jedna rolka na miesiąc).

Na terenie Aresztu znajduje się 12 pól spacerowych, w tym dwa w obrębie Szpitala Psychiatrycznego. Ankietowani osadzeni nie zgłaszali uwag dotyczących możliwości korzystania ze spacerów ani czasu ich trwania, wręcz przeciwnie, podkreślali, że są one częstokroć nieco wydłużane. Skarżyli się natomiast na zbyt małą ich powierzchnię. Jeden z nich, zakwaterowany w oddziale 4D, twierdził, że w ogóle nie może z nich korzystać, gdyż ma chore kolana. Codzienne pokonanie po schodach kilku pięter jest dla niego zbyt dużym wysiłkiem. Nie zgłaszał jednak tego problemu wychowawcy.

4. Wyżywienie

Urządzenia kuchenne zostały w większości wymienione trzy lata temu, a pomieszczenia sprawiają wrażenie bardzo zadbanych. Kuchnia działa w systemie

HACCP. W dniu rozpoczęcia wizytacji 81 osadzonych korzystało z różnego rodzaju diet zdrowotnych, najczęściej z diety lekkostrawnej (L). Zapewnione jest również otrzymywanie posiłków zgodnych z wymogami religijnymi islamu (w dniu rozpoczęcia wizytacji z możliwości tej korzystało czterech osadzonych).

Próbki jedzenia znajdują się w wydzielonej lodówce, przeznaczonej wyłącznie do tego celu, zabezpieczonej przed dostępem osób nieuprawnionych. W kuchni zatrudniony jest jeden funkcjonariusz oraz 12 osadzonych (kucharze i odbieracze), pracujących na zmiany. Warunki pracy oraz pomieszczenia socjalne przeznaczone dla pracowników kuchni nie wzbudziły zastrzeżeń wizytujących.

Oprócz posiłków wydawanych w kuchni, osadzeni mają możliwość przygotowania ciepłych napojów korzystając z czajników elektrycznych w celach mieszkalnych.

Ankietowani osadzeni ocenili wyżywienie jako dobre lub bardzo dobre. Pojedyncze uwagi dotyczyły monotonii jadłospisu i zbyt rozcieńczonych zup. Trzy osoby skarżyły się na zbyt małe porcje posiłków, ale pozostałe oceniły je jako wystarczające.

Osadzeni mają prawo trzy razy w miesiącu dokonywać zakupów artykułów żywnościowych, wyrobów tytoniowych oraz przedmiotów dopuszczonych do sprzedaży w zakładzie w kantynie. Kantyna zapewnia dość duży wybór produktów (artykuły spożywcze, papiernicze, chemiczno – kosmetyczne, karty telefoniczne, znaczki pocztowe, papierosy). Ceny towarów uwidocznione są na półkach bezpośrednio przy produktach.

Czterech ankietowanych skarżyło się na zawyżony poziom cen w kantynie. Podczas oglądu kantyny wizytujący stwierdzili jednak, że ceny w niej obowiązujące nie odbiegają zasadniczo od cen rynkowych. W szczególności papierosy sprzedawane są po cenach wskazanych na opakowaniu przez ich producenta.

5. Opieka medyczna

Zakład Opieki Zdrowotnej Aresztu składa się z Ambulatorium i Szpitala Psychiatrycznego (omówionego w pkt. 7). W Ambulatorium zatrudnionych jest

łącznie 12 osób: kierownik – lekarz specjalista chorób wewnętrznych (zatrudniony na pełnym etacie funkcjonariusza SW), trzech lekarzy ogólnych (dwóch zatrudnionych na pełnych etatach funkcjonariuszy SW, a jeden na pełnym etacie cywilnym), jeden lekarz stomatolog (pełny etat funkcjonariusza SW), jeden technik dentystyczny (1/2 etatu cywilnego) oraz sześć pielęgniarek (pełne etaty funkcjonariuszy SW). Podkreślenia wymaga zapewnienie osadzonemu szerokiego dostępu do konsultacji lekarzy specjalistów (ZOZ zatrudnia na częściowych etatach cywilnych 11 lekarzy specjalistów i jednego technika EEG). Obecnie brak jest wolnych etatów w dziale służby zdrowia Aresztu, jednakże w ocenie dyrektora ZOZ istnieje potrzeba zatrudnienia dwóch lekarzy ogólnych i jednej pielęgniarki.

W skład ambulatorium głównego wchodzi: gabinet zabiegowy, gabinet stomatologiczny, gabinet do pobierania materiału do badań, gabinet przyjęć lekarzy specjalistów, gabinet kierownika, poczekalnia dla pacjentów oraz pomieszczenia socjalne. Dodatkowo na oddziałach mieszkalnych znajdują się cztery dyżurki lekarskie. Wyposażenie Ambulatorium należy ocenić generalnie jako dobre. W gabinecie zabiegowym oraz dyżurkach znajdują się dobrze zaopatrzone apteczki, w których nie stwierdzono obecności leków przeterminowanych. Defibrylator dostępny jest w Szpitalu Psychiatrycznym.

Lekarze ogólni przyjmują pacjentów od poniedziałku do piątku w godzinach od 9.00 do 12.00 oraz od 13.00 do 15.15 w dyżurkach lekarskich znajdujących się na oddziałach. Podczas ich nieobecności pomocy udzielają pielęgniarki, a w poważniejszych przypadkach wzywane jest pogotowie ratunkowe. Również stomatolog przyjmuje pacjentów w każdy dzień powszedni. Lekarze specjaliści przyjmują na ogół raz w tygodniu. Przyjęcia do lekarzy odbywają się według wcześniejszych zapisów.

Obecnie w Areszcie istnieje jedna izba chorych, przeznaczona dla czterech osób. Wyposażenie izby jest stare i podniszczone, ale czyste. Kącik sanitarny oddzielony jest od reszty pomieszczenia kotarą.

Udostępnione w poczekalni oraz dyżurkach lekarskich teksty Karty praw pacjenta są aktualne i uwzględniają sytuację pacjenta pozbawionego wolności.

Ankietowani osadzeni ocenili bardzo dobrze wszystkie aspekty funkcjonowania służby zdrowia w Areszcie. Żaden z ankietowanych osadzonych się skarżył się na trudności z dostępem do lekarzy, w szczególności na okres oczekiwania na wizytę. Pojedyncze uwagi dotyczyły niewłaściwego, zdaniem respondentów, doboru leków. Jeden z osadzonych skarżył się na brak reakcji lekarzy na zgłaszane przez niego dolegliwości układu oddechowego (bezdechy). Zarzuty te zostały jednak zweryfikowane przez wizytujących w rozmowie z kierownikiem Ambulatorium, który okazując dokumentację medyczną skazanego wyjaśnił, że wobec tego osadzonego przeprowadzane są badania specjalistyczne dotyczące zgłaszanych przez niego dolegliwości, a na jesień br. wyznaczony został termin specjalistycznego badania polisomnograficznego.

6. Ośrodek Diagnostyczny

W Areszcie usytuowany jest Ośrodek Diagnostyczny przeznaczony dla skazanych kobiet i mężczyzn, o pojemności 34 miejsc. W dniu rozpoczęcia wizytacji przebywało w nim 21 osób. Personel Ośrodka stanowią cztery osoby (kierownik oraz trzech psychologów). Zadania wychowawców i oddziałowych pełnią osoby zatrudnione w dziale penitencjarnym i dziale ochrony.

Osadzeni zakwaterowani są w dwuosobowych celach mieszkalnych. Wizytujący dokonali oglądu wszystkich cel. Ściany większości z nich były brudne, niejednokrotnie zniszczone. Kąski sanitarne nie były zabudowane, od pozostałej części pomieszczeń odgradzała je kotara. Piętrowe łóżka nie posiadały zabezpieczeń ani drabinek. W niektórych celach głośniki radiowęzła były wyrwane ze ścian, a wystające ze ściany przewody - niezabezpieczone.

Na terenie Ośrodka znajduje się świetlica, wyłączona w czasie wizytacji z normalnego użytku, gdyż z powodu zagrożenia powodziowego przygotowano ją do przyjęcia osadzonych z niższych kondygnacji. W świetlicy znajdował się stół do ping-ponga, odbiornik telewizyjny, gry planszowe. Ponadto w Ośrodku funkcjonuje pracownia artystyczna (wyposażona m. in. w sztalugi, tablice do pisania, sprzęt

przeznaczony do projekcji filmów). Realizowane są w niej zajęcia kulturalno - oświatowe oraz programy resocjalizacyjne.

W skład Ośrodka wchodzi poza tym następujące pomieszczenia: pokój kierownika, pokój socjalny, trzy pokoje psychologów, pokój lekarza (przyjmującego pacjentów raz na dwa tygodnie, codzienną opiekę medyczną sprawuje pielęgniarka), pokój oddziałowy oraz magazyn podręczny.

Podczas dokonywania oglądu cel wizytujący przeprowadzali rozmowy ze wszystkimi osobami, które w nich aktualnie przebywały. Nie przeprowadzono natomiast żadnej rozmowy na osobności, według kwestionariusza. Rozmówcy wysoko ocenili poziom sprawowanej nad nimi opieki oraz relacje pomiędzy nimi a pracownikami Ośrodka, zwłaszcza dyżurującym w dniu wizytacji oddziałowym. Jeden z osadzonych zgłosił pisemną skargę. Poza tym nie zgłaszano żadnych uwag.

7. Szpital Psychiatryczny

Szpital Psychiatryczny składa się z dwóch oddziałów, przeznaczonych zarówno dla kobiet, jak i mężczyzn. Pierwszy to oddział psychiatryczny, leczniczy, drugi – obserwacyjny. Każdy z nich dysponuje 23 miejscami.

W szpitalu znajduje się 16 cel – sal chorych (jedno – dwu – i czteroosobowych), w tym celi dla osadzonych, o których mowa w art. 88 a § 2 kkw, w której podczas wizytacji nikt nie przebywał. Wizytujący dokonali oglądu wszystkich sal. Są czyste i zadbane, wyposażone w sposób prawidłowy. Kącki sanitarne znajdujące się w salach są odgródzone od pozostałych części pomieszczeń murkiem wysokości około 1 m, z niezasłoniętym otworem drzwiowym.

Na terenie Szpitala znajdują się dwie łaźnie, z których każda wyposażona jest w trzy stanowiska prysznicowe i maty antypoślizgowe. W łaźniach nie ma odrębnego pomieszczenia przeznaczonego do przebierania się osadzonych. Przebierają się zatem na korytarzu, stojąc na prześcieradłach. Według pracowników Szpitala kąpiącym zapewniona jest w tym czasie intymność, gdyż wszystkie pomieszczenia na oddziale są pozamykane. Osoba, z którą przeprowadzono rozmowę na osobności, twierdziła jednak, że w czasie przebierania po korytarzu przemieszczają się pracownicy Szpitala,

zwłaszcza pielęgniarki. W ocenie wizytujących sytuacja ta może stwarzać warunki prowadzące do naruszenia godności osobistej osadzonych i ich prawa do intymności.

Na terenie Szpitala znajdują się dwie świetlice. Jedna z nich była podczas wizytacji zamieniona na tymczasowy magazyn, do którego przeniesiono z niższych kondygnacji sprzęt zagrożony powodzią. Druga wyposażona była w telewizor i ławki. Telewizor nie był sprawny, lecz według pracowników Szpitala miał zostać zastąpiony innym, składowanym w czasie powodzi w drugiej świetlicy.

Oprócz tego na terenie Szpitala znajdują się: gabinety lekarskie, gabinety psychologów, gabinety pielęgniarek, pracownia RTG, pracownia EEG i EKG (obie ze sprawnym sprzętem), magazyny, kuchnia (nieużywana) oraz pokoje dla personelu jednostki. Wszystkie pomieszczenia były schludne, czyste, zadbane.

W Szpitalu zatrudnionych jest czterech lekarzy specjalistów psychiatrów na pełnych etatach (dwóch funkcjonariuszy SW, dwóch pracowników cywilnych), dwóch psychologów i 12 pielęgniarek (wszyscy na pełnych etatach funkcjonariuszy SW), muzykoterapeuta, technik RTG oraz sekretarka.

Wizytujący przeprowadzali rozmowy *ad hoc* z niektórymi osobami przebywającymi w salach chorych, nadto przeprowadzili jedną rozmowę na osobności na oddziale obserwacyjnym. Rozmówca zgłosił uwagi dotyczące braku odrębnego miejsca do przebierania się przed i po kąpieli oraz jakości jedzenia. Wysoko ocenił natomiast sposób traktowania osadzonych przez personel Szpitala. Również w ocenie wizytujących relacje pomiędzy osadzonymi a personelem sprawiały wrażenie dobrych, życzliwych.

8. Traktowanie osadzonych

Zarówno osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy na osobności na podstawie ankiet, jak i ci rozpytywani podczas wizytacji cel, oceniali na ogół dobrze i bardzo dobrze sposób traktowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Jeden z ankietowanych stwierdził, że oddziałowym zdarzają się „chamskie wybryki”, nie potrafił jednak sprecyzować, na czym miałyby one polegać. Dwóch innych skarżyło się na lekceważące traktowanie przez lekarzy, którzy ich zdaniem dają odczuć osadzonym, iż ci należą do niższej kategorii ludzi. Poza tymi przypadkami żaden

z respondentów nie wskazywał na istnienie przejawów nieludzkiego czy poniżającego traktowania przez funkcjonariuszy jego samego lub innych osadzonych. Również wizytujący nie zauważyli przejawów takiego traktowania.

W okresie od 1 listopada 2009 r. do 25 maja 2010 r. 21 razy zastosowano środki przymusu bezpośredniego. Losowo wybrane protokoły ich zastosowania sporządzone były rzetelnie i prawidłowo. Nie ujawniły one żadnych uchybień związanych ze stosowaniem środków przymusu bezpośredniego, również żaden z ankietowanych nie zgłaszał uwag w tym zakresie.

W Areszcie znajdują się cztery cele zabezpieczające. Podczas wizytacji nikt w nich nie przebywał. Wszystkie wyposażone są w monitoring systemu telewizji przemysłowej i instalację przyzywową. Dwie z nich przystosowane są do umieszczenia trzyczęściowych pasów obezwładniających.

W jednostce są trzy cele przeznaczone do wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej, każda o powierzchni przekraczającej 7 m². Wyposażone są w instalację przyzywową oraz wymagany sprzęt kwaterunkowy (stół, krzesło, łóżko, umywalka, toaleta). W okresie od 1 listopada 2009 r. do 25 maja 2010 r. 9 – krotnie wykorzystane były one do wykonania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej. Przeprowadzono rozmowy z dwoma osadzonymi, wobec których ją zastosowano. Jeden z nich nie miał żadnych uwag odnośnie zasadności i sposobu jej wykonania, drugi zaś skarżył się na sposób traktowania go przez funkcjonariusza.

W Areszcie są cztery cele przeznaczone dla osadzonych, o których mowa w art. 88 a § 2 kkw, zaś w Szpitalu Psychiatrycznym jest jedna taka cela. W czasie wizytacji wykorzystywane były one jako zwykłe cele mieszkalne. Pomieszczenia te wyposażone są w kamery telewizji przemysłowej, obejmujące również kąpiki sanitarne, z wyłączeniem stref intymnych.

W dniu rozpoczęcia wizytacji w 23 celach przejściowych przebywało 42 osadzonych. Z ankiet przeprowadzonych z osadzonymi, którzy opuścili już cele przejściowe, wynika, że żaden z nich nie przebywał w nich dłużej niż 14 dni.

Kontrole osobiste przeprowadzane są w wydzielonym do tego pomieszczeniu. Wyposażone jest ono jedynie w ławę, brak natomiast wieszaków na odzież i jakiegokolwiek wykładziny pod stopy. Pomieszczenie nie jest monitorowane.

9. Praca penitencjarna

W dziale penitencjarnym zatrudnionych jest łącznie 21 osób (oprócz kierownika działu i jego zastępcy – 17 wychowawców i 2 psychologów). Spośród wychowawców 7 osób ukończyło studia wyższe z zakresu pedagogiki resocjalizacyjnej.

Zbyt mała liczba etatów jest jednym z podstawowych problemów, z jakimi boryka się Areszt w zakresie pracy penitencjarnej. Szczególnie dotkliwy jest brak dostatecznej liczby psychologów. Zwracali na to uwagę również ankietowani, podkreślając, że czas wyznaczony na rozmowę z psychologiem jest zdecydowanie zbyt krótki. Warto jednak w tym miejscu podkreślić, że administracja Aresztu podejmuje wysiłki, by w istniejącej trudnej sytuacji kadrowej zapewnić osadzonym optymalny dostęp do opieki psychologicznej. W godzinach popołudniowych i w soboty dyżury na oddziałach pełnią bowiem dodatkowo psychologowie zatrudnieni w Ośrodku Diagnostycznym (cztery osoby) oraz Szpitalu Psychiatrycznym (dwie osoby). W niedziele psychologowie pełnią zaś dyżur telefoniczny.

Inne problemy wpływające na skuteczność pracy penitencjarnej w jednostce to, oprócz powszechnie występującego ograniczenia nakładów na funkcjonowanie Służby Więziennej, wzmożony ruch osadzonych oraz wyłączenie z użytkowania świetlic, co przyczynia się do zwiększania napięć pomiędzy osadzonymi przebywającymi w jednej celi.

Poza wskazanymi powyżej uwagami dotyczącymi ograniczonego dostępu do psychologa, ankietowani osadzeni nie zgłaszali uwag w zakresie pracy penitencjarnej. Wręcz przeciwnie, wysoko oceniona przez nich została życzliwa postawa większości wychowawców, głównie z oddziałów 1B i 2B. Podkreślano, że wychowawcy są skłonni do pomocy w rozwiązywaniu problemów i pośredniczenia w załatwianiu spraw, nie ma również większych kłopotów z ich dostępnością.

Przynależność do podkultury przestępczej deklaruje ok. 15% wszystkich osadzonych.

10. Zatrudnienie i nauka

Według stanu na dzień 25 maja 2010 r., na 78 etatach zatrudnionych było łącznie 115 osadzonych. Z uwagi na specyfikę jednostki osadzeni zatrudniani są wyłącznie przy pracach na jej rzecz (głównie w charakterze porządkowych na oddziałach mieszkalnych – 48 osób i w kuchni – 23 osoby), żaden nie świadczy pracy na rzecz podmiotów zewnętrznych. Przeciętne wynagrodzenie na jeden etat wynosi ok. 700 zł brutto.

W Areszcie nie funkcjonuje szkoła żadnego typu, a nauczanie prowadzi się w formie kursów zawodowych. W 2009 r. przeprowadzono trzy kursy, (przyuczające do zawodu murarza, glazurnika i malarza), które ukończyło 30 skazanych. Do pobierania nauki w szkołach znajdujących się poza terenem jednostki zostało skierowanych w grudniu 2009 r. pięciu skazanych.

Żaden z ankietowanych nie zgłaszał skarg dotyczących zatrudnienia i możliwości nauki.

11. Korespondencja i widzenia

Widzenia odbywają się w trzech salach widzeń. W sali przeznaczonej do widzeń bez dozoru funkcjonariusza znajduje się pięć stolików oraz oddzielona kratą część sali przeznaczona dla tzw. osadzonych niebezpiecznych. Sala, w której odbywają się widzenia pod dozorem funkcjonariusza, wyposażona jest w kilkanaście stolików, ciasno stłoczonych na niewielkiej powierzchni. Część tej sali monitorowana jest przez kamery telewizji przemysłowej (zapisujące jedynie obraz, bez dźwięku). Z kolei w sali przeznaczonej do widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt osadzonego z osobą odwiedzającą zorganizowano trzy stanowiska. Na terenie Aresztu nie ma pomieszczenia do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt. 3 k.k.w. Żaden z ankietowanych osadzonych nie zgłaszał zastrzeżeń w zakresie możliwości i warunków korzystania z widzeń.

Skazani mają do dyspozycji cztery rozmieszczone w Areszcie samoinkasujące aparaty telefoniczne (limit czasowy jednorazowego skorzystania

z telefonu wynosi 5 minut, bez względu na ilość połączeń). Nikt nie skarżył się na warunki korzystania z tych aparatów. Pojawiały się natomiast skargi tymczasowo aresztowanych dotyczące braku możliwości kontaktu telefonicznego z adwokatem (zgłosiły je cztery osoby). Dyrektor jednostki potwierdził, że tymczasowo aresztowanym nie umożliwia się takiej formy kontaktu. Rozwiązanie takie uznać należy za sprzeczne z zapisem art. 215 § 1 kkw.

Trzech ankietowanych osadzonych skarżyło się na zbyt długi okres oczekiwania na wysyłkę korespondencji urzędowej. Poza tym nie przyjęto żadnych zastrzeżeń dotyczących korespondencji.

12. Posługi religijne

Posługę religijną dla osadzonych katolików sprawuje kapelan zatrudniony na ½ etatu. Msze święte odbywają się w piątki w kaplicy. W razie potrzeby osadzeni mają możliwość indywidualnej rozmowy z kapłanem również w innym terminie. W rozmowie z wizytującymi kapelan przyznał, że możliwości prowadzenia zorganizowanej działalności o charakterze religijnym są poważnie ograniczone z uwagi na specyfikę Aresztu (zamknięte cele, duża fluktuacja osadzonych).

Raz w tygodniu w sali wielofunkcyjnej odbywają się spotkania z kapłanem autokefalicznego kościoła prawosławnego oraz z przedstawicielem świadków Jehowy.

13. Działalność kulturalno – oświatowa i sportowa

Prowadzona przez jednostkę działalność kulturalno – oświatowa i sportowa stanowi najgorzej przez wizytujących oceniony obszar jej funkcjonowania. Stwierdzić należy, że od czasu poprzedniej wizytacji w listopadzie 2008 r., kiedy to wśród zaleceń powizytacyjnych sformułowano postulat zintensyfikowania tej działalności, sytuacja nie uległa poprawie, odnotować można wręcz jej pogorszenie.

Z jednej strony z informacji przedstawionych przez jednostkę (zamieszczonych m. in. w Informacji czy też na stronie internetowej Służby Więziennej) wynika, że oferta zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych adresowana do osadzonych jest dość bogata. W 2009 r. osadzeni uczestniczyli w programach „Poznajemy naszą kulturę”, „Kultura i tradycja Rosji”, „Kultura i tradycja Niemiec” itp. Zorganizowano jeden spektakl teatralny („Przebudzenie”), jeden koncert („Grupa Trzeciego Dnia”), rozgrywki tenisa stołowego, turniej szachowy. Skazani mogą uczestniczyć w spotkaniach pracowni plastycznej.

Z drugiej jednak strony stwierdzić należy, że oferowane przez jednostkę możliwości zagospodarowania przez osadzonych, zwłaszcza tymczasowo aresztowanych, ich codziennego wolnego czasu, pomiędzy wyżej wymienionymi zajęciami o charakterze zorganizowanym, są znikome. Wszyscy ankietowani osadzeni ocenili sytuację w tym zakresie jako bardzo złą. Wynika to przede wszystkim z faktu likwidacji świetlic i ich przekształcenia w cele mieszkalne (obecnie na terenie Aresztu funkcjonują tylko dwie świetlice). Świetlice wyposażone są w odbiorniki telewizyjne, stoły do ping – ponga i podręczne księgozbiory. Zarówno ankietowani, jak i osadzeni rozpytywani podczas wizytacji cel mieszkalnych, wskazywali na brak dostatecznej ilości gier planszowych czy kart do gry. Wielu z nich stwierdzało, że w ogóle nie korzystają ze świetlic, z powodu ich ubożego wyposażenia, a jedynymi formami spędzania wolnego czasu, poza codziennymi spacerami, są gra w karty ze współosadzonymi oraz oglądanie telewizji w celi mieszkalnej. Zważywszy na fakt, iż zaledwie kilkanaście procent populacji osadzonych ma pracę, istniejącą sytuację należy ocenić negatywnie.

W Areszcie funkcjonuje radiowęzeł emitujący audycje Polskiego Radia i audycje własne. W wielu celach mieszkalnych stwierdzono jednak podczas wizytacji brak głośników ściennych. Dyrektor jednostki wyjaśnił, że są one wrywane ze ścian przez osadzonych.

Za zgodą dyrektora osadzeni mogą korzystać z odbiorników radiowych i telewizyjnych w celach mieszkalnych. W większości wizytowanych cel znajdują się takie odbiorniki.

Biblioteka posiada księgozbiór liczący ponad 17 tys. pozycji i prasę pochodzącą ze zwrotów od jej kolporterów. W 2009 r. z biblioteki skorzystało 1120 osadzonych. Ankietowani osadzeni dobrze oceniali oferowany przez nią wybór książek. W bibliotece znajdują się również teksty aktów prawnych dotyczących osób pozbawionych wolności (wersje obcojęzyczne dostępne są u wychowawców). Podczas oglądu biblioteki wizytujący stwierdzili, że obok w miarę aktualnych wersji tych aktów prawnych znajdują się egzemplarze całkowicie nieaktualne (np. uchylony kodeks karny z 1969 r.).

14. Stan realizacji zaleceń wydanych w wyniku wizytacji Aresztu przeprowadzonej w dniach 19- 20 listopada 2008 r.

Podczas wizytacji Aresztu przeprowadzonej w dniach 19 – 20 listopada 2008 r. sformułowano następujące zalecenia:

- poprawa warunków bytowych poprzez odmalowanie ścian w wielu celach mieszkalnych, usunięcie zagrzybień, naprawę podłóg i szafek oraz całkowite zabudowanie kąpoków sanitarnych;
- dokonanie przeglądu materacy i łóżek oraz wymiana ich, w miarę możliwości, na nowe;
- odmalowanie ścian klatki schodowej prowadzącej do poczekalni dla odwiedzających;
- zwiększenie temperatury wody w łaźni;
- dostosowanie Porządku wewnętrznego Aresztu do Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości;
- zintensyfikowanie działalności kulturalno – oświatowej w oddziałach.

Dwa pierwsze zalecenia są sukcesywnie realizowane, choć z uwagi na brak środków finansowych proces odnawiania infrastruktury Aresztu jest niezwykle powolny. Tym niemniej, podczas oglądu jednostki stwierdzono w kilku celach mieszkalnych, iż zostały stosunkowo niedawno wyremontowane.

Kolejne trzy zalecenia zostały w całości wykonane, zaś co do ostatniego stwierdzić należy, że sytuacja uległa wręcz pogorszeniu w porównaniu ze stanem istniejącym w czasie poprzedniej wizytacji (co szerzej omówiono w pkt. 13).

15. Wnioski i zalecenia

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że - generalnie rzecz biorąc - w Areszcie Śledczym we Wrocławiu przestrzegane są prawa osób pozbawionych wolności.

Ustalenia poczynione w oparciu o rozmowy z osadzonymi, ogląd jednostki i analiza dokumentacji nie dają podstaw do stwierdzenia, aby warunki bytowe w wizytowanej jednostce czy też inne okoliczności osadzenia były dla osób pozbawionych wolności na tyle dotkliwe, by można je uznać za okrutne, nieludzkie lub poniżające. Ponadto, wrażenia wyniesione z bytności w oddziałach, rozmów z osadzonymi i funkcjonariuszami Służby Więziennej pozwalają stwierdzić, że atmosfera w Areszcie jest dobra, a relacje między osadzonymi a wychowawcami i oddziałowymi prawidłowe.

Niemniej jednak istnieją obszary wymagające podjęcia działań w kierunku poprawy warunków osadzenia.

W oparciu o wszystkie przeprowadzone na miejscu czynności stwierdzono, że w celu poprawy stanu przestrzegania praw przysługujących zatrzymanym konieczne jest:

- 1) odnowienie większości cel mieszkalnych, poprzez zabudowę kąpoków sanitarnych, odmalowanie ścian i wymianę podłóg;
- 2) wprowadzenie rozwiązania zapewniającego brak obecności osób innych niż niezbędny personel medyczny przy przebieraniu się do kąpieli pacjentów Szpitala Psychiatrycznego oraz uwzględnienie w planach remontowych wyodrębnienia przylegającego do łaźni pomieszczenia, przeznaczonego na przebieralnię;
- 3) zintensyfikowanie zajęć kulturalno – oświatowych w oddziałach oraz jak najszybsze przywrócenie świetlicom ich właściwych funkcji;

- 4) zapewnienie tymczasowo aresztowanym możliwości kontaktu telefonicznego z obrońcą;
- 5) usunięcie z zasobów bibliotecznych egzemplarzy uchylonych aktów prawnych.